

A HELYI SAJTÓ MEGERŐSÖDÉSE EGY DÉL-ALFÖLDI VÁROSBAN

A Szentesi Lap első évei (1872–1883)

PETŐ BÁLINT

ABSTRACT

In my lecture, I present the career history of János Cherrier, an adventurous and less known printer and publisher. Cherrier had German and French ancestors, he was born in Nagyősz of Torontál county in 1839. After studying in Vienna, the printer moved to Nyitra, then to Léva. He created a printing house in both cities, as in Gyöngyös from 1866 to 1871. Then he and his family moved to Szentes which town has become the most successful place in his life: Cherrier had a printing house, a paper shop and several local newspapers – practically he was the creator of the modern public press in Szentes. However, Cherrier, who was a Catholic, had financial problems after a while, and less and less able to identify with the opposition attitude of Reformed urban population. For this reason, he sold his business and, after a few months' stay in Budapest, moved to Kunszentmiklós, where he also established a printing house and published a local newspaper. He died in 1886 at the age of forty-seven. His life is a good example of the press business of the Dualism era, which was characterized by successes and failures. His career is worthy of the presentation, because he was the first to set up a permanent printing house in four settlements (Léva, Gyöngyös, Szentes and Kunszentmiklós). On the other hand, he launched the modern public press in the latter two places, so his importance in the Hungarian economic and cultural history is indisputable.

A dél-alföldi Szentesen – hasonlóan az ország többi vidéki városához – a kiegyezés után jelentek meg az első helyi sajtótermékek. A város egykori polgármesterének, Oroszi Miklósnak mezőgazdasági tematikájú szakfolyóirata, a *Szentesi Füzetek* nyitotta meg a sort 1871 februárjában, de a lap mindössze egyetlen számot élt meg. Ezt követte néhány hónappal később az első helyben nyomtatott, modern közéleti orgánus, a *Szentesi Lapok*, Cherrier János kiadásában, amely féléves működés után – érdeklődés hiányában – szintén kudarcba fulladt. A nagyőrszi születésű, korábban már több helyen vállalkozást működtető, Gyöngyösről Szentésre költöző nyomdász azonban nem adta fel, és *Alföldi Figyelő* néven új hetilapot jelentetett meg a városban. Ez sem nem váltotta be a hozzáfűzött reményeket (mindössze hat számot élt meg), Cherrier pedig harmadszor is próbálkozott: 1872. augusztus 11-én vehették kézbe az olvasók a *Szentesi Lap* első példányát, amely immáron stabil vállalkozásnak bizonyult. Két nagyobb megszakítással (1899–1906, illetve 1919–1945) a következő évszázad közepéig megjelent, és a város vezető tömegtájékoztatási eszközévé nőtt ki magát.¹

Az első szám címloldalán található – Cherrier és Farkas Lajos szerkesztő által aláírt – beköszöntő a következőképpen fogalmaz a *Szentesi Lap* célját illetően: „A szerkesztő igyekezni fog a t. c. közönség abeli igényeinek, hogy a városunkat közelebbről érdeklő közügyekre nézve magának tájékoztatást szerezhessen, megfelelni, igyekezni fog a községünkben és megyénkben történő eseményekről értesítést a lehetőség szerint hű forrásból és első kézből közleni; s rajta lesz, hogy a közönséget érdeklő ügyek mikénti elintézése minél szélesebb körben megvitattassék, hogy így a kifejlő eszmecsere útján az elágazó nézetek tisztába hozassanak; e tekintetből e lap s szabad vélemény nyilvánításra bárkinek is nyitva áll, feltétlenül, hogy a nyilvánítás a tárgyilagosság terén maradjon.”² Emellett hitet tesznek a politikai semlegesség mellett is.³

A *Szentesi Lap* küllemét, rovarszerkezetét tekintve nagyjából azt az irányvonalat követte, mint két elődje, a *Szentesi Lapok* és az *Alföldi Figyelő*, viszont tartalmi téren egyre inkább változáson ment keresztül, főleg, miután 1873 áprilisától Farkas helyére Buday József református néptanító, városi pénztárnok lépett.⁴ Buday szakított a korábbi politikai semlegességgel, s onnantól fogva az újság a többségében ellenzéki, a Kossuth-kultuszt lelkesen ápoló Szentés város szócsové lett, fokozatosan szembe helyezkedve a kormánypárti megyével.⁵ Mindennek köszönhetően a lap népszerűsége folyamatosan nőtt. A megye azonban nem nézte jó szemmel Buday tevékenységét, és 1875 szeptemberében a tulajdonos Cherrier engedett a felsőbb nyomásnak: választás elé állította szerkesztőjét, aki inkább lemondott, mint hogy a lap visszatérjen a politikai semlegesség középszerű keretei közé. Helyét Kulinyi Zsigmond vette át, aki egy évig irányította a lapot, majd Szegedre költözött, és nagy ívű újságírói karriert futott be.⁶ Ezt követően, az 1876. szeptember 3-i számtól (VI. évf. 36. sz.) az újság hasábjain akkor már rendszeresen publikáló, szintén volt református néptanító, Sima Ferenc lett a felelős szerkesztő, aki Buday irányvonalát követte,

Sima Ferenc

így a *Szentesi Lap* ismét egyértelműen a városi és megyei 48-as ellenzék egyik fő orgánuma lett.⁷ (Érdekes megfigyelni, hogy a kiadótulajdonos hogyan hajtott fejet egyre inkább az előfizetők elvárásai – vagyis a nyílt politikai állásfoglalás – előtt, miközben korábban Buday Józsefet éppen emiatt távolította el az újság éléről.) Sima néhány esztendő alatt a település legnépszerűbb, legbefolyásosabb polgára lett, később országos hírnévre is szert tett, mint parlamenti képviselő. 1883-ban megvásárolta a *Szentesi Lap* kiadói jogait, majd a nyomdát is,⁸ s az újságot – immáron sajátjaként – még nagyobb lendülettel vitte bele az egyre erősödő harcba a kormánypárti megyével szemben, ezzel pedig a kezdeti kísérletezési, iránykeresési korszakot végleg lezárva új fejezetet nyitott a város sajtótörténetében.⁹

A kezdetben vasárnaponként megjelenő hetilap előfizetési díja az induláskor egész évre 4 forint, fél évre 2 forint, negyed évre pedig 1 forint volt, és ez tárgyalt időszakunkban nem is változott. (Az újság 1881-től tért át a szombati megjelenésre.) A háromhasábos hirdetésért egyszeri megjelenés esetén soronként 6, a kéthasábosért 12, az egyhasábosért pedig 8 krajcárt kellett fizetni, emellett alkalmanként 30 krajcár beiktatási díjat is elkért a szerkesztőség, akárcsak a *Nyílt tér* rovatban közölt cikkekért, ahol az iktatási összeg 15 krajcár volt. Látható, hogy a legnagyobb hirdetés soronkénti díja volt a legalacsonyabb, amellyel a kiadó-tulajdonos feltehetően új vállalkozásokat és magánszemélyeket kívánt a laphoz csábítani. A nagyvonalú kedvezmény nem tartott sokáig: közel fél év múlva, 1873. március 23-tól (II. évf. 12. sz.)

egy rövid ideig új díjszabást vezettek be: a háromhasábos sordíj 15, a kéthasábos 10, míg az egyhasábos 5 krajcárba került; majd két héttel később ismét módosítottak a tarifákon: 18, 12, illetve 6 krajcár. (A 30 krajcáros beiktatási díj, valamint a *Nyílt tér* rovat ára nem változott.) Mindez egészen 1883 nyaráig érvényben is maradt. Az új tulajdonos, Sima Ferenc nem sokkal a lap átvételét követően azonban más rendszert vezetett be az árképzés terén. 1883. július 28-tól (XII. évf. 30. sz.) szakított a soronkénti díjszabással: a lap minden oldalát 40 egyenlő helyre osztotta fel, és egy helyért egységesen 90 krajcárt kellett fizetnie a hirdetőknak. A 30 krajcáros bélyegdíjon nem változtatott, a *Nyílt térben* elhelyezett véleménycikkek közléséért azonban a korábbi összeg dupláját, vagyis szintén 30 krajcárt számított fel ezután. Fontos változás volt a laphoz való hozzáférés terén, hogy tárgyalts korszakunk végén, az 1883. augusztus 4-i számtól (XIII. évf. 31. sz.) fogva az előfizetés mellett lehetőség volt az egyes példányok megvásárlására is, 8 krajcáros áron.

A „vegyes tartalmu hetilap” (illetve 1874. május 3-tól 1875. szeptember 26-ig „vegyestartalmu hetilap”), majd 1875. október 3-tól „vegyes tartalmu hetiközlöny” (amely 1883. július 28-tól „vegyes tartalmu heti közlöny”-re módosult) profil-megjelölésű újság külső formáját tekintve – akárcsak elődei – szintén a korszak jellegzetes, négyoldalas hírlapi formátumát alkalmazta, s a – több esetben változó – rovatszerkezet szempontjából sem jelentett kivételt korabeli társai alól.

Szentés, 1878. január 13.		2-ik szám.	Nyeloadik évfolyam.
<p>ELŐFIZETÉSI ÁR: Hétér évre . . . 4 ft. Három . . . 2 ft. Egyre évre . . . 1 ft.</p> <p>MEGFIZETEN minden vasárnap.</p> <p>E lap szellemi szándékát: közlemények, a munkásoknak pedig a közérdekeket közzéadni.</p>	<h1>SZENTESI LAP</h1> <p>VEGYES TARTALMU HETIKÖZLÖNY.</p>		<p>HIRDETÉSI ÁR: 3 hasznos példányt egy szelű hirdetés 18 kr., 2 hasznos 12 kr., 1 hasznos 6 kr. az első hétig.</p> <p>NYELTÉR minden egyes 15 kr.</p> <p>BÉLYEGDÍJ minden példányt 90 kr.</p> <p>Bélyegdíj levétel nem fogadjunk el.</p>
<p>Előfizetési felhívás</p> <p>„SZENTESI LAP”</p> <p>VIII-ik évfolyamának I-és évfolyamára.</p> <p>As új év küszöbén állunk, amikor — hódolva az általános szokások előtt — mi is felkérjük lapunk szives olvasóit, kik jó és rossz időben egyaránt megmaradtak e lapnak jó barátai, sziveskedjenek továbbra is támogatni benünket. — Előzetési felhívásunkat nem nyitjuk meg nagy hangú ígéretekkel; tesszük mit érünk és tehetgünk enged, s tesszük fogjuk mit eddig, úgy ezüstöl is azt, mit a köző követel, s ennek érdekében soha nem félünk és egy pillanatra sem késünk föl és le egyaránt kimondani az igaz szót. — Ebből állt programunk eddig s ebből fog állani jövőre is.</p>			
<p>is valamit, itt a től esték unalmas perczeinek legalább is 10 szünetet, mely képmes és hasznos szórakozás mellett lehet eltölteni. S mikor ezt elgondoljuk, számba vesszük társas életünk mi voltát, s végig tekintünk azok díszes során, kik egyenként is; de még inkább együttvéve hivatta vannak tenni és máskor tettek is a társas élet összehangzatának előmozdítása érdekében valamit, s találtak; mert van rá mód, hogy a től hosszú esték unalmának borzalmaitól fúto s szórakozást kereső közönség igénye kielégítésék: vajjon mikor sorainak így betöltve látjuk, s az igazi társas életnek pedig csak legkisebb jelet sem tapasztaljuk: nem meglepővé kérdhetjük, hogy de hát miért van ez így? Ezen társas életünk ezen mai képe, nem a haladás, hanem a maradás tükrét mutatja; mert míg a közel múlt években már koncertek, előadások rendeztettek, hogy az unalmas től is hagyjon hátra egy pár becses és maradandó emléket szívünkben, felkünkben; ma nincs semmi, egyik estépp egy mint a másik, az unalomból fakadt kellemetlen ásitás. Valóban a tudunkkal Szentesen a maiol mostandában unalmasabb től nem volt, ha csak számban nem akarjuk</p> <p>mondák el, hogy máskor igen csúddal jönnek s midőn alkalm nyílt jöttek is szerencsétl. De komoly, tanulni szerető, művelt (de nem túl bölcs) ember hova is mehetne máshova, hol kedélyét kielégítő nemes szórakozásra lel, mint éppen ily fölolvására, s hova vihetné családját nagyobb örömmel, mint ily fölolvására, hol csak oly dolgot hall, mely a szívet lelket nemeseíti, s az ember ismeretét neveli, s hol egyszerűen, minden fény és pompa nélkül mutatgatja be az anyá leányát a nyilvánosságának, anélkül, hogy ruhájának uszája, lodra, vagy állása miatt ki lenne téve az üres hínég és öntettség üres bírálatainak; mert ily helyre nem a hisz tüntetés, de inkább a szív és lélek egy nemesebb irányra vezet legközelebb embert. Legálább a múlt tapasztalására építjük ezen megjegyzéseinket és örömmel elmondhatjuk, hogy a bőlökben gúzerővel kifejtetni szokott fény és illatát, cönk részéről ily fölolvások alkalmával soha nem tapasztaltuk; dacára annak, hogy az e célból rendezett estélyek befejezése elvégre is táncol végződött.</p> <p>Es első sorban főképp ez az oka, amiért az</p>			

A Szentési Lap címlapja

Amennyiben a vezércikkeket vesszük górcső alá, megállapíthatjuk, hogy azok többnyire olyan témákat részesítenek előnyben, amelyek egy dualizmus kori, vidéki város lakosságát leginkább foglalkoztatták: az 1867 után új alapokra helyezett s megélénkült helyi politikai életet, a városi hétköznapi örömeit vagy éppen problémáit, illetve az urbanizációs folyamat aktuális kérdéseit. Szentes esetében mindez kiegészült a megyei politika iránti, az átlagosnál fokozottabb érdeklődéssel, amelynek elsődleges oka, hogy vizsgált időszakunkban folyt a hosszú évekig tartó versengés a megyeszékhelyi státusz kérdésében Szentes, Hódmezővásárhely és Szeged között. Számos publicisztika született az urbanizáció, az infrastrukturális előrelépések szorgalmazása témájában is, hiszen a kiegyezésnek köszönhetően Szentesen is ebben az időszakban indult meg a jelentősebb léptékű városfejlesztés. Érzékletes képet fest a város közterületein uralkodó higiéniai állapotokról például az 1872. október elején megjelent, *Egyről, másról* című cikk: „ily józan eszü, szorgalmas, csinosan és tisztán öltözködő nép városának köz-épületei miképen lehetnek annyira rondák, utcái, piacterei annyira piszkosok? [...] a régi városháza, – ennek környéke – mondjuk ki nyíltan – valóságos árnyékszék, melyhez közel menve nem csak orrunkat, de szemünket is kénytetünk befogni. Átal vele a vendéglő piszkos, vakolatlan, ronda külsejével, mintha nem is az utas befogadására, hanem elijesztésére építettett volna.” A cikkíró konkrétan megnevezi, kinek kéne elsősorban cselekednie az ügy érdekében: Szentes város tanácsának volna legfőbb kötelessége, hogy hatékony intézkedésekkel érdemi változtatásokat hajtson végre, ezáltal a „városnak tiszteletet, elismerést szerezzen úgy a város lakosai, mint az idegenek előtt.”¹⁰ A viszonyok a következő években sem javultak. A lap 1876 nyarán a következőket írja: „Az ősi időben falusi ember nyári időben egyáltalában alig ment nagy városba, vagy ha igen, folytonosan kendőt tartott az orra alá, mert az utcai csatornák és más nagyvárosias kiváltságos szemétdombok bűzét ki nem állhatta.” A publicisztika rámutat: a probléma egyik fő forrása a piac, ahol romlott, betegségeket terjesztő gyümölcsöket árusítanak egyes kereskedők, s szorgalmazza, hogy az ilyen árucikkeket tiltsák be, illetve kobozzák el, „nehogy a nagy közönség egy vagy más tekintetben kárt szenvedjen.”¹¹

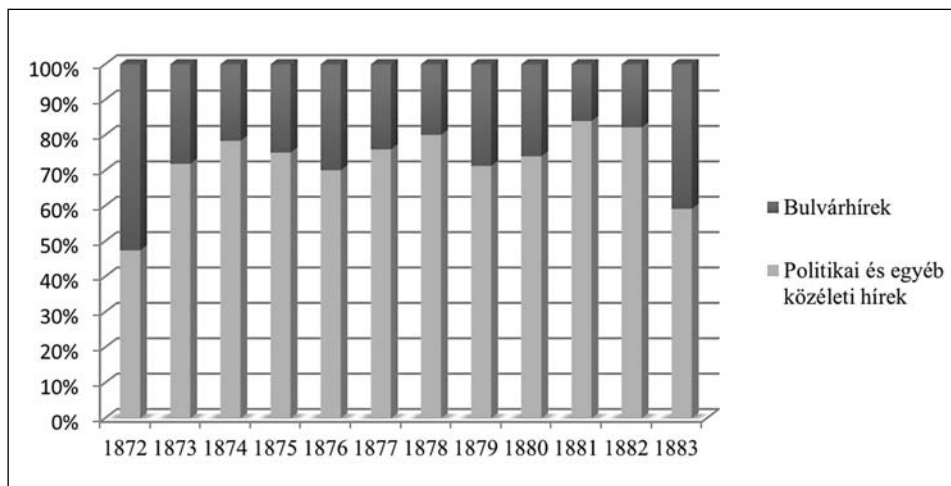
A társasági élet hiányosságairól szól *A mi társas életünk* címet viselő vezércikk: „Más városokban, hol nincsenek is annyian egy rakáson mint mi vagyunk, s talán nem is értelmesebb emberek mint mi, s így lelki tápra nem lehet nagyobb igényük mint nekünk: télen, nyáron, ősszel, tavasszal egyformán az időviszonyok igényéhez képest, találnak módot, teremtenek rá eszközt, hogy az emberek olcsón, vagy ingyen szorakozást nyerjenek.” Fontos volna Szentesen is, hogy az egy közösségben élő emberek ne csak a templomban lássák egymást, hanem az erre célra szánt társas körökben és rendezvényeken minél sűrűbben érintkezhessenek. Ugyanis ennek köszönhetően kialakulna és megerősödne az egymás iránti őszinte jóindulat, a közéleti és egyéb társadalmi kérdések, a különféle eszmék iránti lelkesedés.¹²

Talán a legszomorúbb az elmaradottság társadalmi következményeinek ismeretéből az a hír, amelyet az 1878. november 11-i vezércikk dolgoz fel. Az írás szerint elszomorító, hogy sokan úgy hiszik, a szerényebb anyagi körülmények között élő embert senki nem kötelezheti arra, hogy beteg gyermekéhez orvost hívjon, vagy hogy gyógyszert vásároljon, hiszen nincs rá pénze. A cikk azonban figyelmeztet: a törvény mindenki számára kötelező, és bírságra számíthat, aki nem gyógyíttatja gyermekét hétéves koráig. *„S ha valakinek a mondott koréig gyógykezelés nélkül hal el gyermeke, [...] pénzbírsággal büntetetik; mert elhanyagolta gyermeke gyógyítását, s így elmulasztá fölhasználni az eszközt [sic!], melylyel esetleg gyermeke életét megmenthette volna. [...] A törvénynek épen ezen rendeleténél fogva bírságotlatott városunk hatósága pár nappal ez előtt 25 vagy 30 szülőt.”* Az újságíró szerint a megbüntetett szülők többsége meglepődött a szankción, illetve sokan panaszt is tettek, arra hivatkozva, hogy nem ismerték a törvényt. Azonban az írás megállapítja: *„a törvény nem ismerése nem mentség a büntetés alóli kibúvására, a szegénység lehetne, ha hatóságunk úgy nem intézkedett volna, hogy a szegények ingyen kapjanak gyógyszert, s a város orvosa által minden díj nélkül gyógykezeltesse.”*¹³ Ha csak a cikk születésének esztendejét (1878) és az abban közölt korosztályt (0–7 év) vesszük alapul, a halotti anyakönyvek is alátámasztják, hogy – akárcsak hazánk legtöbb településén – igen magas volt Szentesen a kiskorúak halandósága: az adott évben összesen 563 hétévesnél fiatalabb személy halt meg a városban a négy legnépesebb felekezet tagjai közül (az elhunyt gyermekek közül 315 református, 233 római katolikus, 9 izraelita és 6 evangélikus).¹⁴

Az urbanizációs fejlesztéseket szorgalmazó vezércikkek közül kiemelkednek a vasútépítés szükségességét taglaló írások, de bőségesen találkozunk az ekkoriban többször előforduló tiszai árvizek problémakörével, mezőgazdasági, oktatási és egyházi témákkal, illetve a településen meglehetősen gyakori tüzesetekkel. Utóbbiak elleni hatékony küzdelemhez az újság szerint elengedhetetlen volna egy városi tűzoltóegylet megalapítása.¹⁵ A címoldali publicisztikák közül megemlíthetjük az egyleti étellel foglalkozó cikkeket is: a helyi Jótékony Nőegyletnek köszönhetően nyitotta meg kapuit például Szentes első kisdédóvó intézménye 1876-ban. *„Ezen művére a nőegylet annyival is inkább örömmel és büszkeséggel tekinthet; mert egy kisdédovoda léte közóhajtása volt városunknak, s e közóhaj kielégítésére hivatott községi és egyházi hatóságoktól úgy lehet még ma is csak óhajítás volna az óvoda léte”* – méltatja az egyesületet a szerző.¹⁶ Végül, szintén népszerű témakör volt a település későbbi sorsát döntően befolyásoló megyeszékhelyi státusz ügye. Számos vezércikk követte figyelemmel az évekig tartó versengés aktuális állását, majd a végül Szentes javára történő központi döntés után tudósított a megyeszékház építésének egyes fázisairól. Az újság 1883. december 15-i száma az eseményhez méltó, emelkedett hangnemben számol be az öt nappal korábban megtartott első megyei

közgyűlésről: „Megyénk vezérffiai büszke önérzettel tekinthetnek vissza e küzdelemre, mert minél élesebben léptek előtérbe az akadályok, annál hatványozottabb erélyt, buzgalmat fejtettek ki a megye ohajtásának érvényesülése érdekében. S most midőn a kivivott diadal felett hangzik el az öröm és meglegedés szava.”⁷

A hírközlés tekintetében a *Szentesi Lap* folyamatosan változó rovatstruktúrát alkalmazott. Az újság indulásakor a *Helyi hírek* közölték a városban és a régióban, a *Különfélék* rovat pedig az országban, illetve a külföldön történt eseményekről való beszámolókat. Később a rovatstruktúra e tekintetben többször átalakult. Fontosabb azonban, hogy a közölt hírek mennyiségét tekintve is jelentős változás tapasztalható tárgyalt korszakunkban: az első években lapszámonként átlagosan mindössze 10-15 hírt tartalmaztak az egyes újságok, majd ez a szám – egyértelműen Sima Ferenc szerkesztői munkájának köszönhetően – fokozatosan emelkedett: 1881-től már 20-25 különféle eseményről számoltak be a hírrovatok. Megállapíthatjuk tehát, hogy a *Szentesi Lap* esetében is jól nyomon követhető az országos tendencia: a hír, mint műfaj egyre inkább előtérbe került. Amennyiben a politikai és egyéb közéleti, valamint a bulvárhírek arányát vizsgáljuk az orgánium 1872-es indulásától kezdve 1883-ig, kiderül, hogy tárgyalt időszakunkban – összességében – az újság számára fontosabb volt az aktuális közéleti eseményekről való tényközlés, mint a színes vagy botrányos hírekkel való szórakoztatás: a közéleti hírek közel háromszor akkora mennyiségben (73%) vannak jelen a hasábokon, mint a bulvár (27%). Azonban, ha ugyanezt az arányt az egyes évfolyamokra lebontva nézzük meg, egyéb következtetéseket is levonhatunk:

A politikai és egyéb közéleti, valamint a bulvárhírek százalékos aránya a Szentesi Lapban, évfolyamok szerinti lebontásban, 1872–1883

A diagramból egyértelműen leolvasható, hogy a lap indulásakor – nyilván okulva a korábbi kudarcokból – a tulajdonos igyekezett minél színesebbé, szórakoztatóbbá tenni az új orgánumot, ez magyarázza a bulvárhírek szokatlanul magas, a korszakban általánosan nem jellemző arányát: több mint felét, 53%-át teszik ki a híreknek 1872-ben. Ahogyan azonban az újság helyzete stabilizálódott, előtérbe kerültek a politikai, illetve egyéb közéleti információk, és hosszú éveken keresztül bő kétharmados többséget képviseltek. Az 1883-as esztendő viszont e tekintetben is fordulópont: az új tulajdonos, Sima Ferenc feltehetően ismét az üzleti szempontokat helyezte előtérbe, és a bulvárhírek arányának jelentős növelésével (42%) igyekezett további előfizetőkre szert tenni.

A *Szentesi Lap* nem csak a vezércikkekben, hanem a hírrovatokban is minden lehetőséget megragadott, hogy az infrastrukturális elmaradottságra felhívja a figyelmet. Talán a legnagyobb gondot az jelentette, hogy a városi utcák és terek nagy része ekkoriban még nem volt kikövezve, s feltehetően az újság erről szóló rendszeres híradásai és kritikája is valamelyest hozzájárult ahhoz, hogy e munkálatok végül megkezdődtek. *„Az esőzések, miket rendes időjárás szerint csak november havában várhatánk, mint tapasztaljuk megindultak. Ezeknek kimaradhatlan következménye utainknak járhatatlansága. Hogy mily rossz lesznek utaink, már előre képzelhetjük, bizvást tarthatunk attól, hogy a közlekedés teljesen fel fog akadni”* – írja a lap 1872 szeptemberében.¹⁸ A helyzet négy esztendővel később számottevően javult, de bőven akadt még tennivaló: *„A piaci közlekedést ne is tekintsük, hanem vegyük figyelembe, hogy ott van a m. kir. posta- és adóhivatal; ott van a kath. templom és iskola. Elég ok az arra nézve, hogy a kellő intézkedések megtéssenek; méginkább kérhetjük pedig a várost akkor, midőn a háztulajdonosok maguk ohajtják a kiköveztetést.”*¹⁹ Ugyanebben az évben a csúszós járdákról is olvashatunk. Az ironikus stílusban megfogalmazott hír kiemeli, hogy azok szinte életveszélyesek, mióta a nappal elolvadt hó éjszakánként jéggé fagy rajtuk. *„A sikamlós utak veszélyességét e lap szerkesztője is oly érzékenyen tapasztalta, hogy egy hatalmas esés következtében jobb karját egy két napon át alig használhatta az írás mesterségéhez, a mi könnyen vonhatta volna maga után azt a szerencsétlenséget is, hogy a publikum egy héttel később olvassa az ime föltálalt pompás újságot.”* Az újságíró megjegyzi: már csak az ilyen nagy horderejű eshetőségek elkerülése érdekében is hasznos volna a járdákat hamuval, homokkal behinteni, vagy pedig a jeget megvágni, *„nehogy a járókelő közönség patkót legyen kénytelen a csizmákra veretni. A rendőrség is gondot fordíthatna ilyen dolgokra!”*²⁰ Szintén nagy problémát jelentett a települést kettészelő Kurca ér mocsaras, bűzös vize, amely a kellemetlen szagon kívül melegágya volt a szúnyoglárvának, illetve a különböző fertőző betegségeknek is. *„Meglátjuk, miként fog az egészségügyi bizottmány az idén intézkedni a Kurca posvány vizével. Még csak mártius van, de már is nagy mértékben lehet élvezni az illatot, különösen*

este felé még a kurcaparti utcában is. Majd lecsapolják augusztus vége felé, hanem aztán lesz is hideglelés” – olvashatjuk 1873 tavaszán.²¹ A lecsapolást hathatósan csak az 1880-as évekre sikerült megoldani, addig viszont a Kurca számos komoly gondot okozott, például a kolerajárványt, amely 1873 nyarán végigsöpört Szentesen is, közel ezer lakos halálát okozva.

Az újság mindig büszkén közölte, ha közérdekű figyelemfelhívásainak lett foganatja a lakosság körében: „*A mult lapunkban kövezetünk tisztítása érdekében történt fölszólításunk helyeslésre talált, legalább azt bizonyítja az a tény, hogy több helyen csakugyan is letisztították a sarat.*” Ezután a lap indítványozza: több forgalmas utcában a magtárak ajtóin keresztül – a folyamatos rostálás következtében – jó adag szemét hullik a járókelők nyakába. Kéri emiatt a magtárak tulajdonosait, hogy rostáikat ne az utca felé, hanem az udvarra nyíló ajtónál állítsák fel. „*Vagy inkább a járók-kelők ruhája s az utca rondíttassék el, mint az udvar?*”²²

A hírostatokban gyakran találkozunk különféle bűncselekményekkel és az öngyilkosság témakörével is, amelyekről – tekintve a bulvár iránti fokozódó társadalmi igényt – a *Szentesi Lap* előszeretettel beszámolt. A helyben történt esetek közül két típus magasan kiemelkedik a többi közül: az öngyilkosság, valamint a vagyon elleni bűncselekmények. Ami az elsőt illeti, az adat egyáltalán nem meglepő: a híres-hírhedt „alföldi néplélek” szinte már szociológiai közhely, s bár létezését sokan tagadják, annyi azonban tény, hogy a Dél-Alföldön élő ember már közel másfél évszázada kétszer-háromszor nagyobb arányban vet véget önkezevel az életének, mint az ország más részein élők, s az öngyilkosságot elkövetők többnyire protestáns, azon belül is elsősorban református vallású férfiak.²³ Ebből a szempontból a nagyrészt kálvinista Szentes sem számított kivételnek: a *Szentesi Lap* tárgyalt időszakunkban hetvennégy befejezett öngyilkosságról, illetve öt kísérletről²⁴ számol be. Ha azonban megvizsgáljuk a különböző felekezetek halotti anyakönyveit, kiderül, hogy a valóság még a sajtóban közöltekénél is sokkal sötétebb volt tárgyalt korszakunkban.²⁵

A másik kiugró arányú típus a vagyon elleni bűncselekmények (esetünkben főként lopás, emellett rablás, betörés és különböző csalások), a lótolvajoktól²⁶ kezdve a gazda pénzes ládájának feltörésén,²⁷ a vásári lopásokon,²⁸ a váltóhamisításon,²⁹ nyertesnek hazudott lutriszelvényen keresztül³⁰ egészen az erőszakos rablásig: 1875 decemberében *Mintha csak a Bakonyban volnánk!* címmel számol be az újság hírváta arról, hogy egy helyi lakost leütöttek és kiraboltak.³¹ Minden bizonnyal az egyik legarcátlanabb és leginkább pitiáner tolvajról tudósít a lap 1872. október eleji száma: „*Merénylet. E hó 3-ára viradóra Fried Zsigmond helybeli kereskedőnek nyitva hagyott ablakából egy szemtelen tolvaj az ablak függönyt leszaggatta és magával vitte. A rendőrség a tettesnek nyomában van.*”³²

A helyben történt emberölésekről való beszámolók száma nem nagy, évente egy-két esetről olvashatunk, kivéve az 1883-as esztendő, amikor a *Szentesi Lap*

hírvivatai szerint öt gyilkosság történt a városban – ráadásul ebből az egyik kettős bűntény: a gyilkos, miután agyonlőtte feleségét, végzett saját magával is.³³ Az egyes ügyek közül kiemelhetjük azt a többször is előforduló esetet, mikor kétségbeesett nők így végeztek be törvénytelenül született gyermekeik sorsát. Már a lap legelső száma is ilyen jellegű, vérfagyasztó embertelenségről tudósít: Orosz Mihály volt városi gyepmester a Kurcánál egy fűzfa tövéhez kötözött csecsemőhullát talált. A holttest nyakára erős zsineget kötöttek, a boncolás pedig megállapította, hogy az áldozat egy koraszülött fiúmagzat, akinek az anyja a patológus szerint addig nyomta a szorcstelen újszülött hasát, amíg az meg nem fulladt. A tettes egyelőre ismeretlen, de megbízható források alapján vannak egyértelmű nyomok, amelyek a hatóságot segíteni fogják a bűnös kézre kerítésében.³⁴ Kilenc évvel később nem kevésbé szörnyű bűncselekményről, egy nem kívánt terhességét gyerekgyilkossággal megoldó nő esetéről olvashatunk: *„Gyilkos anya. Patai Erzsébet f. hó 14-én délután 4 órakor Rozália nevű 10 hónapos kis lányát a sárgaparti oldalon a Kurcába vetette. És a lelketlen anya – mint a rendőrfőkapitányi hivatalon önmaga bevallotta, végig nézte fuldokló gyermeke halál tusáját.”* A nő azzal magyarázta tettét, hogy nem volt miből eltartania törvénytelen kislányát.³⁵

A garázdaság többnyire az ittas állapotban elkövetett kocsmai vagy utcai verekedéseket jelentette.³⁶ Néha a részeg indulatok ilyenkor elképesztő végkifejletet eredményeztek: *„[...] Bimbó és a korcsmáros között szóváltás keletkezett, mely csakhamar tetlegességgé fajult s a kifejlett dulakodás közben Bimbó a korcsmárosnak egyik fülét vitézül leharapta. Természetes, hogy a kannibáli élvezet jutalmát a bíróság fogja rá kiszabni.”*³⁷ A testi sértésen kívül előfordultak különféle rongálások is, amelyek közül kiemelhetjük egy különleges éjszakai „hobbinak” hódoló szentesi hölgy esetét: *„Egy gazdálkodó s vagyonos családbeli nő, kit a közönség mint nevelt (?) kisasszonyt ismer, több helyen éjnek idején a házak falára becstelenítő rágalmazásokat irkált; többek közt Kr.-Nagy Pál házára is, mely firkában ezt s családját illetlenül megsértette.”* Az illető kilétére hamarosan fény derült, s a nő – hogy a büntetést elkerülje – száz forintot fizetett Kristó-Nagy Pálnak, aki az összeget a helyi kolera-árvák javára adományozta.³⁸

Külön említést érdemel a lap bűnmegelőzés iránti igyekezete. A szerkesztőség olykor csupán enyhébb eseteket mutat be, némi nevelő célzattal, például: *„Beküldetett. Sajnos dolog az, hogy Szentes városának egynémely ifjai szünidejüket arra használják, hogy a kávéházba beüljenek és ott a legnagyobb láрма közepette egymást a legocsmányabb kifejezések, és rágalmakkal illessék; melyen minden vendég megbotránkozik. – Ohajtandó volna ha városunk derék vendéglőse erélyes fellépése által ezen sajtáságos Conferenciát feloszlatná, – mely semmi hasznót, de annál több kárt okoz neki.”*³⁹ Máskor a már megtörtént súlyos tragédiákat tárja kommentárral kiegészített hír

formájában a nagyközönség elé, mintegy elrettentésként: „Vigyázni kell a gyermekekre. Gajda Mihály fábiáni lakosnak 1 1/2 éves leánykája a szülei gondatlanságnak a legborzasztóbb módon lett áldozata. Ugyanis G. M. Bagi féle fábiáni majorban lakván, f. év okt. 25 én a gyermek a házon kívül szülei közelében játszogatva, mindig tovább mászott, úgy hogy a szülék nem vették észre midőn a dohány közé ért.” A szülők csak későn vették észre, hogy gyermekük eltűnt, és a rendőrséghez futottak, remélve, hogy a hatóság majd előkeríti a gyereket. A következő vasárnap két vadászó férfi a közeli dohányföldön talált rá a kislány holttestére, akinek halálát a szakértő szerint kihűlés és éhség okozta. A cikk végül a szülők hanyagságának hangsúlyozása mellett megjegyzi: meglepő, hogy a gyermek sírását nem hallotta meg senki.⁴⁰

Az újságban – a korabeli sémához igazodva – a negyedik oldal volt a hirdetési rovat helye, azonban megfigyelhető, hogy az évek során fokozatosan emelkedett a hirdetések száma, így egyre inkább általánossá vált, hogy a reklámok már a harmadik, sőt esetleg a második vagy akár a címoldalon is megjelenhettek. A legtöbb hirdetést Várady Lajos gyógyszerész adta fel a lapban, de stabil hirdetőnek bizonyult a Lázár és Sonnenfeld gőzfűrésztelep és malomipari cég, valamint a Zsoldos Ferenc tulajdonában lévő, 1856-ban alapított gőzmalom és téglagyár.⁴¹ Emellett kiemelkedik a helyi hirdetők közül Felsenburg Benedek kisvállalkozó, aki elsősorban varrógépek forgalmazásával, illetve javításával foglalkozott. Az újság természetesen többségében a helyi hirdetők reklámjaira épített.

Ami az egyéb rovatokat illeti, a *Szentesi Lap* számos hosszabb-rövidebb életű rovatot alkalmazott hasábjain indulásától fogva, a már említett vezércikkek, hírek és hirdetések mellett. Kiemelhetjük közülük a szinte folyamatosan jelen lévő *Tárcát*, amely az irodalomnak szentelt teret, elsősorban prózai, néha verses művek közlésével. Emellett a rendszertelenül jelentkező *Irodalom* elsősorban kulturális híreket tartalmazott: új lapok, friss könyvek vagy zeneművek megjelenéséről tudósított, illetve ajánlotta az érdeklődő nagyközönség figyelmébe. A *Tárcát* 1879-től kiegészítette a vele azonos jellegű *Csarnok* rovat. A *városi hiresztelési könyvből* zömében eladó vagy kiadó ingatlanokat, valamint termőföldet, emellett különféle egyéb eladó árucikkeket kínált a lakosságnak. A *Gazdasági és kereskedelmi értesítés* – máskor *Üzleti tudósítás* – informált a gabonafélék aktuális tőzsdei árfolyamáról, amely a jórészt mezőgazdaságból élő szentesiek számára minden bizonnyal különösen értékes információnak számított, a *Nyílt tér* pedig a társadalmi vitáknak biztosított teret külön díjazás ellenében, nemegyszer éles szóváltásokat generálva. Utóbbi rovatban azonban néha szinte humoreszkbe illő iróniával is találkozhatunk: 1872. december elején történt, hogy Robitsek Sándor helyi lakosnál a Babocsay Gyula vezetésével kivonult pénzügyőrség nagy mennyiségű csempészett dohányt foglalt le. Robitsek pár nap múlva gúnyos hangú, az elkövetett bűncselekményt igen átlátszó módon tagadó levelet jelentetett meg a *Szentesi Lapban*: „Nyilvános köszönet.

Ezennel mély köszönetet nyilvánítok Babocsai m. kir. pénztárnok urnak azon szives közbenjárásáért, mely szerint előttem ismeretlen uton lakásomba csempészett tiltott magyar dohánytól a m. kir. pénzügyőrség által engem megszabadítani kegyes volt.²⁴² Babocsay nem maradt adós a tömör, de hasonlóan szellemes válasszal: „Válasz – Robicsek S. urnak, a folyó 1872-iki 18-ik sz. n. a szentesi heti Lapban nyilvánított köszönetére emberbaráti kötelesség érzetéből szivesen máskor is, – de csak úgy ha lehet.²⁴³ A Szerkesztői üzenetek rovatban a felelős szerkesztő válaszolt röviden a különféle olvasói vagy szerzői megkeresésekre. Utóbbi leginkább azt közölte az érintett féllel, hogy beküldött írása publikálva lesz-e, avagy sem. Kulinyi Zsigmond például felelős szerkesztőként néha kissé túlzásba is vitte a nyers őszinteséget e rovatban: „Szegfalusynak, helyben. Nem akarom azt mondani, hogy föltétlenül rossz, de sok jó költeményben levén módomban válogatni, – az ön versét nem közlöm.”²⁴⁴ Vagy: „F. F.-nek helyben. Fordításokat, különösen, ha a forrás elhallgatásával, eredetiek gyanánt küldetnek be, csak az esetben közlök, ha magyarban is legalább ép oly jók, mint eredetiben. Az ön által adott fordítás e mértéket nem üti meg, mihez képest kéziratát – 8 napig – rendelkezésére bocsájtom.”²⁴⁵

Összegezve, megállapíthatjuk, hogy a *Szentesi Lap* volt az első, tartósan fennmaradni képes sajtóvállalkozás a dél-alföldi városban, amely küllemében és tartalmában megfelelt a vidéki lapok általános jellemvonásainak. Az újság hosszú évekig – leszámítva egy-két kérészerű lapkísérletet – monopolhelyzetben volt Szentesen, egyeduralmát majd csak a *Szentes és Vidéke* hetilap megjelenése törte meg 1880-ban. Azonban a *Szentesi Lap* ezután is a város meghatározó tömegtájékoztató eszköze maradt, hiszen miután Sima Ferenc 1883-ban megvásárolta Cherrier Jánostól a tulajdonjogot, és a függetlenségi párti irányvonalat nyíltan felvállalta, az orgánum soha nem látott népszerűsége tett szert a település lakossága körében.

JEGYZETEK

¹ Pető Bálint: *A nyomtatott sajtó kezdetei egy dél-alföldi kisvárosban: a Szentesi Füzetek és a Szentesi Lapok*. Délvidéki Szemle, III. évf. (2016) 1. sz. 17–34.

² Szentesi Lap, I. évf. (1872) 1. sz. 1.

³ Uo.

⁴ Buday József 1832-ben született Pesten. Szentesre kerülve előbb a református elemi fiúiskola tanítója volt, majd 1870-ben a település árva- és váltásági pénztárnoka lett. A *Szentesi Lap*ban megjelent, a 48-as elveket nyíltan valló, a városi és megyei vezetést egyaránt élesen bíráló cikkei miatt meg akarták fosztani a hivatalától, azonban ekkor már a város egyik legnépszerűbb embere volt: 1873 végén a helyiek megyei képviselővé választották. Később részt vett a szentesi Függetlenségi Népkör megalakításában, 1875 elejétől a helyi 48-as Népkör vezetője. A hatalom válaszlépésének eredményeképpen Buday József minden szentesi megélhetési forrását elveszítette, kénytelen volt elköltözni a településről. 1901 nyarán hunyt el Versecen. (Labádi Lajos: *Elüldözött lapszerkesztő – Százhetvenöt éve született Buday József*. Szentesi Élet, XXXIX. évf. [2007] 7. sz. 2.)

⁵ Kis-Rác Antalné – Labádi Lajos – Vörös Gabriella (szerk.): *Szentes helyismereti kézikönyve (tanulmányok)*. Szentes Város Önkormányzata – Csongrád Megyei Levéltár, Szentes, 2000. (CD-változat, forrás: <http://www.szentesinfo.hu/cd/helyismeret/>, letöltés: 2016. október 4. -a továbbiakban: Kis-Rác 2000.)

- ⁶ Kulinyi Zsigmond 1854-ben született Szentesen, zsidó gyökerű családban. Budapesten és Bécsben jogot tanult, azonban – édesapját, Kulinyi Ernőt követve – ő is az újságírói pályára lépett. A *Szentesi Lap* szerkesztését követően a *Szegedi Híradó* munkatársaként dolgozott, később Gelléri Mórral közösen megalapította az *Alföldi Iparlapot*. 1878-tól a *Szegedi Napló* főmunkatársa lett, hat évvel később már ő szerkesztette a lapot. Később a Szegedi Kereskedelmi és Iparkamara titkárnak választották. Közgazdasági témájú cikkeit az *Egyetértés* és a *Pester Lloyd* napilapok jelentették meg. Emellett alapító elnöke volt a Vidéki Hírlapírók Országos Egyesületének, tagja a Dugonics Társaságnak, s két híres önálló kötete is megjelent: *Árvíz után* (1880) és a *Szeged újabb története* (1900). Szegeden hunyt el 1905-ben. (Újvári Péter [szerk.]: *Magyar zsidó lexikon*. Budapest, 1929. 516.; illetve lásd a *Magyar Életrajzi Lexikon* digitális verziójának vonatkozó szócikkét: <https://www.arcanum.hu/en/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/k-760F2/kulinyi-zsigmond-767B7/>, letöltés: 2017. október 8.)
- ⁷ Kis-Rácz 2000. (Lásd az 1.10.8. – *A korszak sajtója* fejezetet.)
- ⁸ Szentesi Lap, XIII. évf. (1883) 24. sz. 2. (Ez az utolsó lapszám, amelynek impresszumában még a Cherrier-nyomda szerepel.)
- ⁹ Kis-Rácz 2000. (Lásd az 1.10.8. – *A korszak sajtója* fejezetet.)
- ¹⁰ Szentesi Lap, I. évf. (1872) 9. sz. 1–2.
- ¹¹ Szentesi Lap, VI. évf. (1876) 28. sz. 1.
- ¹² Szentesi Lap, XI. évf. (1881) 3. sz. 1.
- ¹³ Szentesi Lap, VIII. évf. (1878) 45. sz. 1.
- ¹⁴ MNL CSML Szentes, IV.B.434.a. – Csongrád Vármegye Felekezeti Anyakönyvi Másodpéldányainak Levéltári Gyűjteménye – A római katolikus egyházközségek anyakönyveinek másodpéldányai, Szentes, halotti anyakönyvek (1878. év); IV.B.434.b. – Csongrád Vármegye Felekezeti Anyakönyvi Másodpéldányainak Levéltári Gyűjteménye – A református egyházközségek anyakönyveinek másodpéldányai, Szentes, halotti anyakönyvek (1878. év); IV.B.434.c. – Csongrád Vármegye Felekezeti Anyakönyvi Másodpéldányainak Levéltári Gyűjteménye – Az evangélikus egyházközségek anyakönyveinek másodpéldányai, Szentes, halotti anyakönyvek (1878. év); IV.B.434.e. – Csongrád Vármegye Felekezeti Anyakönyvi Másodpéldányainak Levéltári Gyűjteménye – Az izraelita egyházközségek anyakönyveinek másodpéldányai, Szentes, halotti anyakönyvek (1878. év). E tekintetben Szentes sem maradt el az országos átlagtól: a XIX. század utolsó harmadában hazánk a sereghajtók közé tartozott Európában, ami a csecsemőhalandóság mértékét illeti. A statisztikák csak a század végén mutatnak csökkenő tendenciát, a gyermekekhez való általános hozzáállás pozitív irányú megváltozásának, de legfőképpen a kiskorúakra veszélyes járványos betegségekkel (például torokgyík) szembeni, egyre hatékonyabb küzdelem eredményének volt köszönhető. (Gergely András [szerk.]: *19. századi magyar történelem 1790–1918*. Korona Kiadó, Budapest, 1998. 409.)
- ¹⁵ Szentesi Lap, IX. évf. (1879) 36. sz. 1.
- ¹⁶ Szentesi Lap, IX. évf. (1879) 2. sz. 1.
- ¹⁷ Szentesi Lap, XIII. évf. (1883) 50. sz. 1.
- ¹⁸ Szentesi Lap, I. évf. (1872) 4. sz. 3.
- ¹⁹ Szentesi Lap, VI. évf. (1876) 51. sz. 3.
- ²⁰ Szentesi Lap, VI. évf. (1876) 7. sz. 3.
- ²¹ Szentesi Lap, II. évf. (1873) 13. sz. 2.
- ²² Szentesi Lap, VI. évf. (1876) 52. sz. 3.
- ²³ Zonda Tamás, dr.: *A öngyilkosság múltja és jelene Magyarországon*. (Emberrárs, 2005/2. sz. [III. évf.] 175–184.) 176–179.
- ²⁴ Például: „Augusztus 5-én reggeli 7-8 óra tájt egy öngyilkossági kísérlet tétetett. Nevezetesen Fekete Ferenc ur szabómesternek legénye N. N. elbusulván magát, hogy valamennyi bor van mind meg nem ihatja, miután felső kabátját beitta, és a kabát kiváltására munkaadó gazdájától kapott pénzt hasonlóképen valami folyadék

alakjában elnyelte, neki ment az örvénynek. Őt azonban akkor, midőn már fuldoklott, a Sonnenfeld ur gőzmalmában levő gépész és ugyanott dolgozó napszámos Farkas András a halál torkából kimentették. S midőn a megmentett legény a kapitányi hivatalnál e tárgyban töredeztesen kikérdezett, bevallotta, hogy részegkedése hajtottja ezen kísérletre. Nem lehet tudni hogy a másik hétfőn nem lesz-e ittas, és ilyen kísérletre nem fog-e vetemedni.” (Szentesi Lap, I. évf. [1872] 1. sz. 3.)

- ²⁵ Lásd: MNL CSML Szentes, IV.B.434.a. – Csongrád Vármegye Felekezeti Anyakönyvi Másodpéldányainak Levéltári Gyűjteménye – A római katolikus egyházközségek anyakönyveinek másodpéldányai, Szentes, halotti anyakönyvek (1872–1883. év); MNL CSML Szentes, IV.B.434.b. – Csongrád Vármegye Felekezeti Anyakönyvi Másodpéldányainak Levéltári Gyűjteménye – A református egyházközségek anyakönyveinek másodpéldányai, Szentes, halotti anyakönyvek (1872–1883. év); IV.B.434.c. – Csongrád Vármegye Felekezeti Anyakönyvi Másodpéldányainak Levéltári Gyűjteménye – Az evangélikus egyházközségek anyakönyveinek másodpéldányai, Szentes, halotti anyakönyvek (1872–1883. év); IV.B.434.d. – Csongrád Vármegye Felekezeti Anyakönyvi Másodpéldányainak Levéltári Gyűjteménye – A görögkeleti egyházközségek anyakönyveinek másodpéldányai, Szentes, halotti anyakönyvek (1872–1883. év); IV.B.434.e. – Csongrád Vármegye Felekezeti Anyakönyvi Másodpéldányainak Levéltári Gyűjteménye – Az izraelita egyházközségek anyakönyveinek másodpéldányai, Szentes, halotti anyakönyvek (1872–1883. év); IV.B.434.f. – Csongrád Vármegye Felekezeti Anyakönyvi Másodpéldányainak Levéltári Gyűjteménye – A nazarénus egyházközségek anyakönyveinek másodpéldányai, Szentes, halotti anyakönyvek (1872–1883. év)

²⁶ Szentesi Lap, I. évf. (1872) 12. sz. 3.

²⁷ Szentesi Lap, I. évf. (1872) 4. sz. 3.

²⁸ Szentesi Lap, I. évf. (1872) 7. sz. 2.

²⁹ Szentesi Lap, IV. évf. (1874) 42. sz. 3.

³⁰ Szentesi Lap, VI. évf. (1876) 45. sz. 3.

³¹ Szentesi Lap, V. évf. (1875) 49. sz. 3.

³² Szentesi Lap, I. évf. (1872) 9. sz. 3.

³³ Szentesi Lap, XIII. évf. (1883) 50. sz. 3.

³⁴ Szentesi Lap, I. évf. (1872) 1. sz. 3.

³⁵ Szentesi Lap, XI. évf. (1881) 34. sz. 3.; lásd még: XIII. évf. (1883) 12. sz. 3.

³⁶ Például: „Marsóczki Ferenc, 17 éves parasztleány, de fiatalága dacára már is nagyon ismeretes korcsmahős mult hó 30-án Tóth Antal korcsmájában mulatván, ott egy másik fiatal legényt, Liba Horváth Lajost, midőn az éppen táncolt, egy hatalmas bunkós bottal orozva leütötte. A fiatal bűnös természetesen azonnal hűvösre került, ami reá nézve ez esetben igazán szerencse volt, mert ha egy városi lovas hadnagy kapóra nem jön, a fölbőszült mulató közönség tán agyonüti.” (Szentesi Lap, VI. évf. [1876] 6. sz. 3.)

³⁷ Szentesi Lap, XIII. évf. (1883) 24. sz. 3.

³⁸ Szentesi Lap, IV. évf. (1874) 21. sz. 3.

³⁹ Szentesi Lap, I. évf. (1872) 5. sz. 2.

⁴⁰ Szentesi Lap, VIII. évf. (1878) 44. sz. 3.

⁴¹ Kovács József, dr.: *A nagyipar és kisipar*. (In: Nagy Imre [szerk.]: *Szentes. Magyar Városok Monografiája* Kiadóhivatal, Budapest, 1928. 301–305.) 302.

⁴² Szentesi Lap, I. évf. (1872) 18. sz. 3.

⁴³ Szentesi Lap, I. évf. (1872) 19. sz. 3.

⁴⁴ Szentesi Lap, V. évf. (1875) 46. sz. 3.

⁴⁵ Szentesi Lap, V. évf. (1875) 43. sz. 3.